

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Університет Ауреля Влайку (Румунія)
Центральна бібліотека Болгарської академії наук (Болгарія)
Коледж Санта-Фе (США)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Університет Метрополітен Лондон (Великобританія)
Західноукраїнський національний університет (Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23 листопада 2023 року

Полтава

6. Тернопільський обласний краєзнавчий музей. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC0TcAwSSUz9WXu77vsb9yQQ> (дата звернення: 10.11.2023).

7. Тернопільський обласний краєзнавчий музей : вебсайт. URL: <https://tokm.com.ua/?fbclid=IwAR2xcsjWfB9XaXvUjEZPI9tUKIOLsHvB-Dr8eFVqkjPQzNoMrBG6W6DXJLI> (дата звернення: 10.11.2023).

8. Чому так важливо оцифрувати музейні фонди? URL: https://www.facebook.com/museumternopil1913/?locale=ru_RU (дата звернення: 13.11.2023).

9. New European Agenda for Culture. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:267:FIN> (дата звернення: 13.11.2023).

10. Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023-2026. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29> (дата звернення: 13.11.2023).

Марина Чиркова
м. Полтава

МЕДІАТИЗАЦІЯ ЯК НОВІТНЯ ТЕНДЕНЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ

Однією з основних ознак четвертої промислової революції («Industry 4.0»), що відбувається у сучасному світі, стала глобальна цифрова трансформація (цифровізація) суспільства. Цифровізація є процесом впровадження кіберфізичних систем, які поєднують за допомогою мережових комунікаційних технологій реальні (матеріальні, біологічні) та віртуальні об'єкти. Поширення цифрових технологій кардинально змінює різні сфери життєдіяльності суспільства, процеси його взаємодії з державою, свідомість і поведінку людей. Спостерігається перехід від

систем та процесів промислової економіки й інформаційного суспільства до «цифрової економіки» та «цифрового суспільства», формуються нові типи поведінки та культури – «цифрові» [1, с. 33].

На відміну від технократів прихильники комунікаційного підходу акцентують увагу на принципових трансформаціях не тільки засобів, але й способів комунікації у сучасному за їх визначенням «мережевому» суспільстві. М.Кастельс зазначав, що нова якість комунікації поряд з розвитком глобальних комунікаційних систем стала системоутворюючим чинником мережевого суспільства. Провідною тенденцією цього суспільства стає феномен медіатизації (Дж.Б.Томпсон, Ф.Кротц, С.Хьярвард, В.Шульц, Т.Сасінска-Клас) – процес проникнення електронних комунікаційних технологій в повсякденне життя людей, внаслідок чого медіа виступають вже не тільки як канали поширення інформації, але й зразків культури, тобто як творці і виразники інтересів нових соціальних структур. Активізація цього процесу викликана посиленням значущості комунікації в мережевому суспільстві, її визначальної ролі у формуванні соціальної реальності, появою нових засобів масової комунікації та інформації (інтернет, вебсайти, комп'ютерні мультимедіа), завдяки яким удосконалюються способи спілкування та можливості передачі інформації.

Сучасні дослідники терміном «медіа» позначають всю сукупність засобів масової комунікації і масової інформації, явищ, пов'язаних із символічним опосередкуванням мислення. Вони вважають медіа знаковим середовищем, посередником, здатним структурувати та організовувати людське мислення і досвід. Зважаючи на транскордонність, мультимедійність, децентралізованість, інтерактивність Інтернету, нові медіа сприяють «віртуалізації» сучасного суспільства, а обмеження медіаспоживання прирівнюється до втрати соціального контакту.

Вказані суспільні тенденції актуалізували проблему медіатизації архівів, яку пропонується розглядати у двох аспектах: як можливість для дослідників безперешкодного доступу до архівної інформації з будь-якого зручного місця на планеті, також як можливість впливу архівних установ на користувачів архівів з метою формування їхньої історичної свідомості. Обидва напрями повинні сприяти трансформації іміджу архівів: з напівзакритих, забюрократизованих, технічно відсталих установ на відкриті для суспільства, демократичні, сучасні інформаційно-комунікаційні інститути, адже завдяки медіатизації розширюється коло реальних і потенційних споживачів їхніх послуг. Ще одним важливим ефектом медіатизації архівів є забезпечення збереженості тих документів, до електронних копій яких надається вільний доступ.

У цифровому (мережевому) суспільстві трансформується соціальна місія архівів: одним з основних напрямів їхньої діяльності стає використання архівних документів, у тому числі за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому вебсайт перетворюється з допоміжного на основний та невід'ємний атрибут архіву. Завдяки його функціонуванню, як одного із дієвих комунікаційних засобів, архівні установи можуть не тільки ефективно презентувати себе в інформаційно-комунікаційному просторі, забезпечити вільний доступ до власних інформаційних ресурсів і послуг, але й, використовуючи зворотній зв'язок з користувачами, підвищити релевантність їхніх запитів до конкретного архіву й збільшити таким чином кількість позитивних відповідей.

Сьогодні існує запит на стандартизовані зручні засоби віддаленого доступу до архівної інформації замість вже практично нічим не обумовлених у мережевому суспільстві фінансових і часових витрат на особисті поїздки в архіви. Сучасні споживачі архівної інформації – історики, управлінці, краєзнавці, генеалоги або пересічні громадяни

очікують, що зможуть звертатися до архівів уже звичним для них способом – із свого комп'ютера або мобільного телефону, незалежно від часу та місця перебування, тобто за принципом екстериторіальності, адже переважну більшість з них цікавить саме інформація, а не власне документи. Створення єдиного архівного порталу (використання технології віртуального «Єдиного вікна» з наскрізним повнотекстовим пошуком за гіперпосиланнями) сприятиме удосконаленню такого віддаленого доступу до консолідованого інформаційного ресурсу про склад та зміст Національного архівного фонду України (НАФ), цифрових образів архівних документів, виготовлених державними архівними установами, та електронних версій публікацій документів. Використання вказаної технології також сприятиме популяризації архівів і залученню нових користувачів ретроспективної інформації.

Українські архіви наполегливо просуваються у цьому напрямку, адже серед основних засад реалізації архівної політики у сфері цифровізації на 2023-2025 роки визначена розробка централізованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Архівні фонди України», у тому числі міжархівного пошукового порталу. Також одним з пріоритетів розвитку архівної справи у 2023 р. вказане розширення спектра інформаційних продуктів і послуг через запровадження єдиної онлайн платформи, на якій збиратимуться онлайн виставки архівних установ, та платформи, яка акумулюватиме у собі часті запитання споживачів архівної інформації і відповіді на них [2]. Очільник архівної галузі А. Хромов у серпні 2023 р. в інтерв'ю Українському Радіо повідомив про проведення роботи із створення на сайті Державної архівної служби єдиного вікна доступу до оцифрованих документів, які кожний архів зберігатиме окремо у хмарному середовищі [3].

Більшість наших сучасників, особливо молодь, шукає новини й іншу інформацію в Інтернеті та соціальних мережах, тому для задоволення їхніх

інформаційних запитів на ретроспективну інформацію архівним установам слід активніше використовувати ці комунікаційні канали. Особливістю соціальних мереж є можливість створення особистої сторінки, розміщення інформації у вигляді відео, фотографій та ін., комунікація з учасниками мережі та обмін із ними інформацією. Українські архіви стали значно ширше використовувати соціальні мережі для комунікації з користувачами, які таким чином отримали доступ для ознайомлення з історико-культурною спадщиною, різноманітними виставками, останніми новинами. Ж. Мина підкреслює, що користувачами соціальних мереж цінується насамперед якість контенту: легкість сприйняття, актуальність та релевантність знайденої інформації [4]. Для розширення кола підписників сторінок архівних установ у соціальних мережах не варто зневажати й такою, здавалося б банальною можливістю, як публікація «документу дня», який би відповідав святу, визначній події з життя країни, регіону, населеного пункту або відомої особистості в цей день. Таким чином можна привернути увагу до історико-архівної спадщини та установ, які нею опікуються, навіть тих користувачів соціальних мереж, які ніколи раніше не цікавилися історією.

Видається перспективною взаємодія архівів з такими популярними інтернет-ресурсами, як Вікіпедія: доповнення її матеріалів посиланнями на архівні джерела, виправлення помилок, як це здійснюють співробітники Національного управління архівів і документації США. Зважаючи на популярність Вікіпедії у цифровому (мережевому) суспільстві, американські архівісти таким чином популяризують архівні колекції та виконують роль потужного ретранслятора знань про минуле і водночас підтверджують свій імідж сучасного інформаційно-комунікаційного інституту [5].

Пріоритетними завданнями для вітчизняних архівів повинно стати створення у цифрових медіа різноманітних освітніх проєктів, демонстрація

оцифрованої колекції з коментарями і можливістю загального доступу. Широка представленість у соціальних мережах є одним із магістральних напрямків розвитку архівної справи, яка сприятиме популяризації архівних установ у суспільстві, посилить інтерес до інформаційного потенціалу НАФ.

Джерела та література

1. Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко, Ж. З. Денисюк, В. В. Наместнік [та ін.] ; за. ред. О. В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

2. Звіт про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2022 році та пріоритети Укрдержархіву на 2023 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_2022_archiv.pdf (дата звернення: 04.11.2023)

3. Перспектива найближчих 30 років – дата-центр на 400 терабайт інформації – Хромов. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=102054> (дата звернення: 04.11.2023)

4. Мина Ж. Вплив культурної комунікації на інституціоналізацію: бібліотеки, музеї та архіви в медіапросторі сьогодення. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53285/1/%D0%9C_2.6_%D0%A1%D1%82%D1%80.%20109-120.pdf (дата звернення: 04.11.2023)

5. Вілковські Марцін. Співпраця архівів з Вікіпедією. URL: <https://archive.lnu.edu.ua/spivpratsya-arhiviv-z-vikipedijeju/> (дата звернення: 18.07.2019)